

Πανελλαδικές εξετάσεις 2018

Ενδεικτικές απαντήσεις στο μάθημα «Αρχαία Ελληνικά Γ' τάξης ΓΕΛ»

Διδαγμένο κείμενο

A.

ΕΝΟΤΗΤΑ 12η

Σωκράτης: Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον ανηφορικό δρόμο, και, αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Γλαύκων: Και ποιο είναι αυτό;

Σωκράτης: Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 13η

Γλαύκων: Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

B1.

Σύμφωνα με το Σωκράτη η ύψιστη γνώση είναι η θέαση του Αγαθού. Ωστόσο ο Πλάτωνας δεν έδωσε στο έργο του μια σαφή ερμηνεία γι' αυτόν τον όρο που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό σύστημά του. Γι' αυτό ήδη από την αρχαιότητα το <<Πλάτωνος αγαθόν>> ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και το σκοτεινό.

Αγαθόν πάντως είναι α) το *είναι* και ό,τι διατηρεί το *είναι*. β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα. γ) ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη (Πολ. 509a). Η έκφραση *αυτό τό αγαθόν* φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης.

Βλ. Πολιτεία 508e: «Τοῦτο τοίνυν τό τήν ἀλήθειαν παρέχον τοῖς γινωσκομένοις καί τῷ γινώσκοντι τήν δύναμιν ἀποδιδόν τήν τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέαν φάθι εἶναι» (= Αυτό λοιπόν που παρέχει την αλήθεια σε ό,τι κατακτάται γνωστικά και δίνει τη δύναμη σε όποιον προσοικειώνεται γνώση να γνωρίζει, είναι – αυτό μπορείς να το ισχυριστείς – η ιδέα του Αγαθού).

Κατανοούμε λοιπόν ότι το πλατωνικό Αγαθόν είναι η ανώτερη Ιδέα αλλά και η προϋπόθεση της ύπαρξης και της γνώσης των άλλων ιδεών.

Σύμφωνα με τα όσα λέγονται στην ενότητα για το "Αγαθόν" συμπεραίνουμε:

1. Το Αγαθόν είναι το μέγιστο μάθημα, το ύψιστο σημείο γνώσης (*το μέγιστον μάθημα*) και η ανώτερη παιδευτική αξία, διότι είναι αυτό που κατευθύνει τον φωτισμένο πολιτικό, το φιλόσοφο, και του υποδεικνύει τον ορθό δρόμο προς την άρτια διακυβέρνηση της πόλης, άρα και την ευδαιμονία της κοινωνίας.

2. Υπάρχει δυνατότητα προσέγγισης, θέασης και κατάκτησης του Αγαθού. Με τη συνδρομή της παιδείας μπορεί ο άνθρωπος να το προσεγγίσει (*ἀφικέσθαι*), να το αντικρίσει (*ιδεῖν*) και να το κατακτήσει με αποτελεσματικό, επαρκή τρόπο (*ἰκανῶς ἰδῶσι*).

3. Η πορεία προς το Αγαθό είναι δύσκολη και επίπονη, προϋποθέτει φυσικές ικανότητες αλλά και προσωπικό αγώνα, σκληρή και κοπιώδη δοκιμασία, επιμονή και προσήλωση, γεγονός που τονίζεται με ιδιαίτερη έμφαση με την τριπλή επανάληψη λέξεων που δηλώνουν ανάβαση (*ἀναβῆναι, τὴν ἀνάβασιν, ἀναβάντες*).

Η γνώση του Αγαθού είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για να αναλάβει κάποιος το *ἐπιτροπεῦσαι*, τη διακυβέρνηση της ιδεώδους πολιτείας. Μόνο όποιος έχει κατορθώσει να φτάσει στη θέαση αυτής της υψηλής Ιδέας, έχει δει τον ήλιο και έχει αντικρίσει την πηγή της αληθινής γνώσης έχει τα αναγκαία εκείνα εφόδια προκειμένου να οδηγήσει με επιτυχία το σκάφος της πολιτείας. Το Αγαθό αποτελεί τη συνισταμένη όλων των αρετών που οφείλει να διαθέτει ο φιλοσοφημένος πολιτικός, που θα γίνει φορέας της εξουσίας, της δικαιοσύνης εν προκειμένω, της ανδρείας, της σωφροσύνης, της σοφίας. Με αυτές μόνο τις ιδιότητες θα είναι σε θέση να αγνοήσει τους κινδύνους και τις θυσίες που απαιτεί η ολοκληρωμένη και ορθή πολιτική συμπεριφορά (*μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων*).

B2. Σε προηγούμενο χωρίο ο Σωκράτης και ο Γλαύκων είχαν συμφωνήσει ότι οι φύλακες, μολοντί κατέχουν στην ιδεώδη πολιτεία την εξουσία, δεν θα έχουν ούτε περιουσία ούτε θα χτίζουν μεγάλες κι ωραίες κατοικίες ούτε θα διαθέτουν χρήματα ούτε θα φιλοξενούν γνωστούς και φίλους, αλλά η ζωή τους θα είναι πειθαρχημένη και λιτή. Έχει δηλαδή ήδη συμφωνηθεί μεταξύ τους (*ἐπελάθου*) ότι η ιδανική πολιτεία δε θα έχει μια τάξη, την ανώτερη, η οποία θα απολαμβάνει τα αγαθά, τις ανέσεις και τις απολαύσεις της ζωής. Αντιθέτως, η ιδανική πολιτεία θα πρέπει να παρέχει την ευδαιμονία σε όλα τα μέλη της.

α. Ο Σωκράτης αιτιολογεί την κάπως αυταρχική στάση που πρότεινε με τα εξής:

Αυτό που επιτρέπει την άσκηση πίεσης προς τους φιλοσόφους είναι το γεγονός ότι το ζητούμενο δεν είναι η ευδαιμονία κάποιων πολιτών αλλά η ευδαιμονία του συνόλου της πόλης. Ο Γλαύκων βλέπει τον κάθε άνθρωπο ως μεμονωμένη οντότητα και το συμφέρον το αντιμετωπίζει ως κάτι το ατομικό, ως προσωπική υπόθεση. Ο Σωκράτης απ' την άλλη φαίνεται να υποτάσσει το ατομικό συμφέρον μπροστά

στο συλλογικό. Απώτερος στόχος είναι η ευτυχία της πόλης και όχι μιας ομάδας ανθρώπων που ζουν σ' αυτή.

Ο νόμος είναι ένας γραπτός κανόνας δικαίου που θεσπίζεται από το κράτος και ρυθμίζει τις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους και προς το κράτος με στόχο την ομαλή συμβίωση των ανθρώπων και την ομαλή λειτουργία της κοινωνίας. Η τήρηση των νόμων είναι υποχρεωτική και οπωσδήποτε περιορίζουν την ελευθερία του ανθρώπου, παράλληλα όμως την κατοχυρώνουν και την προασπίζουν με τους περιορισμούς που επιβάλλουν στους άλλους, δημιουργώντας μάλιστα και αντίστοιχα δικαιώματα.

Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης και η παροχή υπηρεσιών σε όλο το κοινωνικό σύνολο και όχι μόνο σε κάποια προνομιούχα τάξη (**ὄτι νόμῳ οὐ τούτῳ μέλει... ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι**).

β. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές <<συναρμόττων, ποιῶν, και ἐμποιῶν>> για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες – προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης.

- <<συναρμόττων τούς πολίτας πειθοῖ τε καί ἀνάγκη>>

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την **κοινωνική** λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το <<ἐπιθυμητικόν>> πρέπει να υποτάσσεται στο <<θυμοειδές>> και το τελευταίο στο <<λογιστικόν>>), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου.

- <<ποιῶν μεταδιδόναι ὠφελεῖν>>

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο **οικονομική** λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αύταρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία.

Είναι χαρακτηριστική η χρήση του όρου: <<τάς ώφελείας>>. Η πόλη οικίζεται επειδή κανείς δεν είναι αυτόκλητος παρά <<πολλῶν ἐνδεής>>. Η δημιουργία δηλαδή των πόλεων γίνεται γιατί ο κάθε άνθρωπος, μόνος του, δεν μπορεί να αποκτήσει για τον εαυτό του όλα τα απαραίτητα. Έτσι, μέσα στα πλαίσια των πόλεων μπορεί να επιτευχθεί η απαιτούμενη αυτότητα. Αυτό μάλιστα γίνεται όταν ο καθένας αναλαμβάνει συγκεκριμένη εργασία. Ο καταμερισμός, λοιπόν, της εργασίας προσπορίζει οικονομικά οφέλη σ' όλους τους πολίτες. Έτσι, καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης.

▪ << καὶ ἐμποίων...ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως>>

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η **παιδαγωγική** και **πολιτική** λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από το Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο Νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων – βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Ο Νόμος προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την **πειθῶ** και τη **βία**. Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθῶ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

1. Η πειθῶ: ο Πλάτωνας θεωρεί ότι ο νόμος θα πρέπει να πείθει τους πολίτες να συμμορφώνονται με τις επιταγές του και να μην εξαναγκάζονται. Με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες και απαιτεί την κατάλληλη αγωγή, την ηθική διαπαιδαγώγηση, την καλλιέργεια της κοινωνικής συνείδησης των πολιτών, που θα τους επιτρέψει να υπακούουν στους νόμους χωρίς άσκηση πίεσης.

2. Η ανάγκη = βία: Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με το λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και

δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως στον << άπειρον παιδείας όχλον>>, στον οποίο ο φιλόσοφος –νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνειστέσει με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από το δημόσιο βίο.

B3.

1. → Κέφαλο
2. → τον χορό
3. → εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί
4. → επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα
5. → την Τυραννίδα

B4.α.

ἀφικέσθαι → ανικανοποίητος

εἶπον → ρήμα

ιδεῖν → ιδέα

μεταδιδόναι → παράδοση

B4.β.

- Οι αγαθές προθέσεις του δεν αμφισβητούνται από κανέναν.
- Αντιμέτωπισε τον πόνο στο κεφάλι του με ένα αναλγητικό φάρμακο.
- Στην εποχή μας αναδεικνύονται συχνά φαύλοι άνθρωποι που χρησιμοποιούν αθέμιτα μέσα

Αδίδακτο κείμενο

Γ1.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η ρητορική βρίσκεται σε αναλογική σχέση με τη διαλεκτική: και οι δυο τους ασχολούνται με θέματα που, κατά κάποιον τρόπο, αποτελούν μέρος των γνώσεων όλων των ανθρώπων και δεν ανήκουν σε καμιά διακριτή επιστήμη. Αυτός είναι και ο λόγος που όλοι οι άνθρωποι με κάποιον τρόπο μετέχουν και στις δύο (ασκούν και τη μια και την άλλη). Πράγματι όλοι οι άνθρωποι, μέχρι ένα σημείο, δοκιμάζουν (επιχειρούν) και να ελέγχουν και να υποστηρίζουν ένα επιχείρημα και να υπερασπίζονται τον εαυτό τους (να απολογούνται) και να γίνονται κατήγοροι. Λοιπόν, από τους πολλούς, άλλοι τυχαία

κάνουν αυτά και άλλοι από συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Από τη στιγμή όμως που και οι δύο τρόποι είναι δυνατοί, είναι φανερό ότι τα πράγματα αυτά μπορούν να γίνουν και με μία μέθοδο. Μπορούμε, πράγματι, να διερευνήσουμε για ποιο λόγο κάποιοι πετυχαίνουν ενεργώντας από συνήθεια και άλλοι ενεργώντας στην τύχη. Όλοι θα συμφωνούσαν ήδη ότι αυτού του είδους η διερεύνηση είναι στην πραγματικότητα έργο μιας τέχνης.

Γ2.α.

ἀφωρισμένης: **ἀφωρίσθη**

υπέχειν: **υπόσχες**

πολλῶν: **πλείσταις**

δρῶσιν: **δρῶντων**

Γ2.β.

«τό δέ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔργον εἶναι»

«τά δέ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσαι (σειε) τεχνῶν ἔργα εἶναι»

Γ3.α.

τῆ διαλεκτικῆ: **ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο επίθετο ἀντίστροφος**

ἐξετάζειν: **αντικείμενο στο ρήμα ἐγχειροῦσιν και τελικό απαρέμφατο**

θεωρεῖν: **υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα ἐνδέχεται και τελικό απαρέμφατο**

ἔργον: **κατηγορούμενο του υποκειμένου του απαρεμφάτου εἶναι (τό τοιοῦτον), μέσω του απαρεμφάτου συνδετικού ρήματος εἶναι**

Γ3.β. « Ἐπεὶ δ' ἀμφοτέρως ἐνδέχεται » : **δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, κρίσεως, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην ἀπρόσωπη έκφραση δηλον ἔστι. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο ἐπεὶ. Εκφέρεται με οριστική και δηλώνει αιτία πραγματική.**

Γ3.γ.

τῶν μέν πολλῶν: **ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στα οἱ μέν, οἱ δέ**

εἰκῆ: **δοτικοφανές επίρρημα του τρόπου στο ρήμα δρῶσιν (επιρρηματικός προσδιορισμός)**

ταῦτα: **σύστοιχο αντικείμενο στο ρήμα δρῶσιν**

διὰ συνήθειαν: **επιρρηματικός, εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα ἐπιτυχάνουσιν**